

КОНСТРУЮВАННЯ ЖІНКАМИ-АРХЕОЛОГАМИ НОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ АРХІВНИХ ДЖЕРЕЛ)

Ірина ЯКИМОВА

*Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д. І. Яворницького,
пр. Д. І. Яворницького, 18, 49027, м. Дніпро, Україна
e-mail: irishka_xxx20@mail.ru*

Проаналізовано особливості інтеграції жінок в археологічне наукове товариство другої половини XIX–30-х рр. XX ст., а також розглянуто конструювання професійної ідентичності жінок-археологів на прикладі життєвого та творчого шляху Ю. Абази, Г. Турчанінової, П. Уварової, К. Скаржинської, А. Миклашевської, К. Мельник-Антонович, А. Скриленко, І. Фабриціус, Н. Полонської-Василенко, В. Козловської, М. Вязьмітіної.

Теоретико-методологічною основою дослідження є концепція статусів еґо-ідентичності канадського психолога Дж. Марсії, яка ґрунтується на теорії ідентичності Е. Еріксона. На основі двох критеріїв (професія та ідеологія) Дж. Марсія виокремив та описав чотири статуси ідентичності: дифузна ідентичність (Identity Diffusion); визначена ідентичність (Foreclosure Identity); “мораторій” (Moratorium); досягнута ідентичність (Identity Achievement).

Застосування концепції еґо-ідентичності Дж. Марсії в поєднанні з результатами дослідження Р. Джосельсон надало можливість висвітлити питання щодо мотивацій, професійної самоідентифікації жінок-археологів та конструювання ними власної ідентичності, а також окреслити шляхи їх входження до археологічного наукового співтовариства.

Ключові слова: археологія, професійна ідентичність, життєвий сценарій, гендерний фактор, жінка-археолог, криза ідентичності.

Проблема пошуку жінками власної ідентичності у сучасному суспільстві прямо пов’язана з проблемою професійної самоідентифікації, а отже, з проблемою конструювання жінками нової професійної ідентичності – жінка-археолог.

Розширення життєвого простору жінки у другій половині XIX–30-х рр. XX ст. призвело до пошуків нею власного місця в соціокультурній та інтелектуально-професійній сфері, простіше кажучи, у цей період вона займається творенням своєї власної ідентичності. З цієї точки зору проблема появи жінки-археолога є досить актуальною та недостатньо дослідженою.

Інтеграція “жіночого елемента” в археологічну науку свідчить про те, що жінка почала освоювати нетипову для своєї статі інтелектуально-професійну сферу, адже археологія досить тривалий час вважалася сферою діяльності лише чоловіків. Підтвердженням цього слугують спроби відтворення життєвих і творчих шляхів деяких представниць археологічної науки зазначеного періоду: П. Уварової, К. Мельник-Антонович, А. Карцовой-Міклашевської, А. Скриленко, Н. Полонської-Василенко, В. Козловської, І. Фабриціус, М. Вязьмітіної та ін. Слід зазначити, що феномен появи “жінки-археолога” є яскравим прикладом пошуку та конструювання ними власної професійної ідентичності.

Сам термін “ідентичність” з’явився у середині XX ст.; основоположником цього поняття вважають австрійського психолога Е. Еріксона, який у працях “Дитинство та суспільство” (“Childhood and Society”) [Еріксон, 2000], а також “Ідентичність: юність та криза” (“Identity: Youth and Crisis”) [Еріксон, 2006] найбільш повно схарактеризував основні засади своєї

концепції. Згідно з його уявленнями, ідентичність – це почуття тотожності самому собі, цілісності, безперервності свого існування у просторі та часі, можливість контролю над собою й одночасно усвідомлення того факту, що твої тотожність і безперервність визнаються оточуючими [Еріксон, 2006, с. 58, 76]. Генетично поняття ідентичності походить зі сфери психології, психоаналізу, а засобами вивчення є історія, соціальна психологія. Дійсно, поняття ідентичності має два виміри. З онтологічної перспективи (буття) ідентичність виступає як засіб соціалізації особистості, входження її до суспільства. Процес соціалізації відбувається внаслідок ототожнення особистості спочатку з батьками, пізніше з учителями, референтними постатями, а згодом, через усвідомлення власної самоцінності, самодостатності, оригінальності, неповторності в конкретному мікросоціумі [Колесник, 2013, с. 193]. Простіше кажучи, це уявлення людини про саму себе, причому перед нею стоїть два питання: хто я є зараз і ким мені бути в майбутньому? Тому ми будемо використовувати саме таке трактування поняття ідентичності як загальноприйняте.

Важливо також зазначити, що Е. Еріксон, описуючи основні концепти ідентичності, приділив певну увагу і гендерному фактору. У своїй праці “Ідентичність: юність та криза” [Еріксон, 2006] один розділ присвячений дослідженню жіночої ідентичності. В ньому дослідник дав опис цього явища, базуючись на анатомічних відмінностях між статями згідно з традиційною психоаналітичною теорією [Gilani, 1999, с. 42]. Не дивлячись на обмеженість такого підходу, Е. Еріксона можна вважати одним із перших дослідників, який заклав основи вивчення ідентичності, не ігноруючи гендерного фактору.

Прихильником та продовжувачем еріксонівської теорії ідентичності, без сумніву, можна вважати канадського психолога Дж. Марсію (J. Marcia), якого називають “живим класиком у галузі психології ідентичності” [Татарко, 2009, с. 1]. У праці “Его-ідентичність: посібник з соціальної психології” (“Ego Identity: Handbook for Psychosocial Research”) за редакцією дослідника та його колег – А. Вотермена, Д. Меттісона, С. Арачер і Дж. Орлофські, ґрунтуючись на теорії ідентичності Е. Еріксона, Дж. Марсія сформулював свою концепцію статусів ідентичності.

Головне питання, яке постало перед дослідником під час розробки цієї концепції, – “*За допомогою яких критеріїв можна визначити стан ідентичності?*” Дж. Марсія вважав, що найбільш чітко критерії будуть проявлятися “*при вирішенні індивідом виникаючих перед ним проблем*” [Антонова, 1996, с. 132]. Осмислення та здійснення вибору з можливих численних варіантів та реалізація прийнятого рішення робить внесок у розвиток ідентичності, сприяє набуттю почуття безперервності, спрямованості та осмисленості життя [Татарко, 2009, с. 3]. Спираючись на це, Дж. Марсія зупинився на розгляді двох сфер життя, відповідно до уявлень Е. Еріксона, найбільш важливих для формування ідентичності – професії та ідеології [Еріксон, 2006, с. 40]. Згідно з Е. Еріксоном, під ідеологією розуміються “*образи, ідеї та ідеали, які подають переконливу картину світу, неусвідомлений набір цінностей і передумов, що відображають релігійне, наукове та політичне мислення культури*” [Еріксон, 2006, с. 199]. На їхню думку, людина, “*яка володіє ідентичністю*”, незалежно від того, чоловік то чи жінка, повинна прийняти обов’язки у цих двох сферах – професії та ідеології.

На основі цих двох критеріїв (професія та ідеологія) Дж. Марсія виокремив та описав чотири статуси ідентичності:

1. Дифузна ідентичність (Identity Diffusion) – це відсутність визначеної ідентичності: ані пошук, ані вибір рішення індивідом не здійснювалися. Такий тип людей ще можна схарактеризувати, як “*куди дує вітер, туди вони і йдуть*” [Kroger, 2003, с. 121].
2. Визначена ідентичність (Foreclosure Identity) – статус, при якому власний внутрішній пошук не був здійснений індивідом, а рішення прийнято під впливом зовнішніх обставин. Індивіди з таким статусом мають наперед задані цілі, правила поведінки та ідеали, мало що підлягає коригуванню. План на майбутнє складений батьками або іншими авторитетними особами [Marcia, 1993, с. 98].

3. Для статусу “мораторій” (Moratorium) характерний здійснюваний в цей момент активний пошук вирішення проблеми, при цьому саме рішення ще не прийнято. На цій стадії індивід знаходиться в процесі конструювання ідентичності – переходу від відсутності почуття ідентичності або від визначеної ідентичності до сконструйованої (досягнутої) ідентичності [Marcia, 1993, с. 145].
4. Досягнута ідентичність (Identity Achievement) характеризується самостійно здійсненим активним пошуком вирішення проблеми і прийняттям такого ж рішення. Особи з досягнутою ідентичністю мають власні, відмінні від батьківських, плани на майбутнє. Ці плани за необхідності можуть бути переглянуті, оскільки, з точки зору людей з досягнутою ідентичністю, майбутнє існує для самореалізації, а не для досягнення ідеалів, заданих заздалегідь кимось іншим [Marcia, 1966, с. 552, 557].

Проте слід зазначити, що жінці складніше здійснити вибір у професійній сфері, адже гендерна роль, яка приписана їй суспільством, обмежує жінок у прийнятті рішення стосовно свого майбутнього. Тому Р. Джесельсон вирішила “розглянути жіночу ідентичність у жіночих термінах” [Kellogg, с. 2], використавши для цього концепцію его-ідентичності Дж. Марсії. Її дослідження базоване на вивченні життєвого і творчого шляху окремо взятої жінки. Отримані результати дозволяють розширити і покращити розуміння конструювання жіночої ідентичності як окремого феномену.

На наш погляд, застосування концепції его-ідентичності Дж. Марсії у поєднанні з результатами дослідження Р. Джесельсон [Josselson, 1987] дозволить відповісти на деякі питання щодо мотивацій, професійної самоідентифікації жінок-археологів та конструювання ними власної ідентичності, а також окреслити шляхи входження жінки в археологічне наукове товариство. Тому в статті на прикладі життєвих і творчих шляхів жінок-археологів, розглянемо процес конструювання ними власної професійної ідентичності.

Отже, дифузна ідентичність (Identity Diffusion) характеризується відсутністю визначеної ідентичності: ні пошук, ні вибір рішення індивідом не здійснювалися [Kroger, 2003, с. 121]. Дж. Марсія вказує, що ідентичність індивідів з таким статусом більшою мірою “розсипана” і незрозуміла. Формування їхніх уподобань та захоплень залежить від вимог часу та “моди” на той чи інший вид занять. Цей тип ідентичності притаманний жінкам-аматорам, для яких археологія була одним із багатьох видів їхньої діяльності. Сюди, на наш погляд, слід віднести жінок, які перебували біля витоків входження “дамського елементу” в археологічну науку України. Серед них О. Турчанінова, відома загалом як поетеса, та Ю. Абаза – співачка-дилетантка німецького походження [ІР НБУВ, ф. І, спр. 7780, арк. 5]. Обидві захоплювалися старовиною, брали участь у проведенні розкопок, витрачаючи власні кошти. Проте це не було визначальним у їхній діяльності, археологія для них була чимось на кшталт хобі, як правило, недовготривалого й такого, що не вимагало оволодіння професією.

Визначена ідентичність (Foreclosure Identity) характеризується наслідуванням жінкою життєвих проєктів, які були складені не нею особисто, а авторитетними особами (батьком, чоловіком). У такому випадку жінка практично не бере участі в “побудові власного життя” [Андросова-Байда, 2008, с. 30]. Тобто розвиток жіночої ідентичності “відбувається через ідентифікацію, а не через індивідуацію” [Josselson, 1987, с. 5]. Р. Джесельсон описує таких жінок як працюючих та здібних, досить успішних в обраній ними кар’єрі. Проте після втрати зовнішнього локусу контролю (батьків, чоловіка чи наставника) може настати період “кризи ідентичності” [Еріксон, 2000], під час якого жінка або далі слідує шляхом, обраним авторитетними особами, або міняє статус ідентичності на дифузну чи мораторій. Слово “криза”, стверджував Е. Еріксон, вживається “в контексті уявлень про розвиток для того, щоб виділити не загрозу катастрофи, а момент зміни” [Колесник, 2013, с. 194].

Не дивлячись на це, більшість дослідників (Дж. Марсія, Дж. Крогер та ін.) дотримуються думки, що особистості з визначеною ідентичністю дуже рідко переживають періоди кризи. Вищезазначений тип ідентичності притаманний, насамперед тим жінкам, у сім’ї яких батько або інші авторитетні родичі вже займалися археологією або колекціонуванням. Серед них

К. Скаржинська, котра захопилася археологічними дослідженнями завдяки своєму родичеві Г. Кириякову та удосконалила свої знання після знайомства з І. Камінським – відомим краєзнавцем та археологом [Супруненко, 2000].

Подібну ситуацію ми спостерігаємо і в долі А. Карцової-Міклашевської. Її батько, А. Міклашевський, займався колекціонуванням та проводив археологічні розкопки курганів на власних землях. Згодом донька почала працювати разом із батьком, у подальшому – проводила розкопки самостійно. Авторитетною особою, яка відіграла суттєву роль у конструюванні ідентичності А. Карцової після батька, став Д. Яворницький, який надав їй потрібні знання у царині археології.

Прикладом може слугувати й І. Фабріціус, вітччм якої І. Гошкевич був відомим українським археологом. У своїй автобіографії вона зазначила: *“Вовлечена в нее (археологію. – І.Я.) была и я, с детства войдя в практику археологии под постоянным руководством Гошкевича, имевшего хорошую библиотеку и приучившего меня пользоваться ею”* [НА ІА НАНУ, особова справа І.В. Фабріціус, арк. 1]. І. Фабріціус пішла по слідах свого вітччма, згодом змінила його на посаді директора Херсонського музею та все життя професійно займалася археологією, досліджуючи *“українське Причорномор’я”* [НА ІА НАНУ, особова справа І.В. Фабріціус, арк. 1].

До цього ж типу ідентичності слід віднести й А. Скриленко. Знаковою постаттю у конструюванні її ідентичності як археолога став В. Антонович, якого вона у листах називала *“другом и учителем во многих отношениях”* [Лист..., 1997, с. 485]. Саме він заклав основи її професійної ідентичності, якій вона слідувала протягом відомого нам часу її життя.

Перехідну ланку серед жінок з визначеною ідентичністю посідає Н. Полонська-Василенко, яка конструювала свою ідентичність археолога під впливом свого батька Д. Меньшова – завзятого ентузіаста історичної науки, одного з фундаторів та активних членів Київського відділу ІВІТ. Саме за його дієвої участі товариство отримало широкий історико-археологічний розвій [Верба, 2008, с. 38]. Тому не виникає сумніву, що первинне зацікавлення Н. Полонської-Василенко археологією визначається інтересами її батька. Окрім цього, навчання на Київських вищих жіночих курсах, спілкування із провідними археологами того часу, особиста участь у розкопках сприяли самовизначенню Н. Полонської-Василенко в якості професійного археолога. Проте згодом вона вийшла заміж за М. Василенка – українського вченого-історика – та під його впливом змінила свою ідентичність з археолога на історика. Цю ідентичність вона продовжувала зберігати до кінця життя, наслідуючи ідейні уподобання чоловіка [Полонська-Василенко, 2011].

Цей тип ідентичності мали також жінки-археологи, які стали дружинами видатних науковців-археологів зазначеного хронологічного періоду, зокрема П. Уварова і К. Мельник-Антонович.

Для П. Уварової провідником у світ археологічної науки став її чоловік Олексій Сергійович Уваров, який на той час вже здобув славу авторитетного археолога, відомого за низкою успішних розкопок на території Криму, російського Нечорнозем’я та був одним із членів-засновників Імператорського Російського археологічного товариства в Петербурзі (1846) та Московського археологічного товариства. Наукові зацікавлення останнього сприяли тому, що молода дружина почала поступово освоювати таку нетипову для жінок її соціального стану діяльність – археологічні дослідження.

1884 рік став переломним у житті П. Уварової, адже вона втратила не лише коханого чоловіка, а й свого наставника, який сконструював її ідентичність. У такому випадку, особи з визначеною ідентичністю, як правило, слідують життєвому сценарію, котрий був прописаний авторитетною особистістю, у цьому разі О. Уваровим, та продовжують його справу. Саме такий варіант і був обраний Прасковією Сергіївною після смерті її чоловіка – йти *“по проложенной мужем тропе”* [Уварова, 2005, с. 132]. У цьому вона вбачала мету свого життя *“...мы, сознавая его заслуги на общественном и научном поприщах, должны были продолжать его работы, развивая и углубляя все его начинания”* [Уварова, 2005, с. 130].

Наслідуючи кращі риси археолога свого часу, притаманні її чоловікові, П. Уварова поступово сама стає цілком самостійним дослідником, організатором науки, авторитетним діячем археології та інтелектуальним лідером МАТ. В історії археології П. Уварову вважають першою жінкою-археологом, адже вона не лише освоїла нетипову для жінки галузь науки, а й заклала основи формування нової жіночої ідентичності.

До жінок із визначеною ідентичністю, на наш погляд, слід віднести і Катерину Миколаївну Мельник-Антонович. Опановувати археологічні знання вона почала завдяки своєму наставникові, а згодом і чоловікові В. Антоновичу. У науковому середовищі В. Антонович був знаковою фігурою, авторитетним істориком, археологом та археографом XIX–XX ст., який заклав основи історико-археологічного напрямку в дослідженні минулого України. Після смерті чоловіка 1908 р. К. Мельник-Антонович продовжувала слідувати життєвому сценарію, який допоміг їй прописати В. Антонович [ЦДІАК України, оп. 1, спр. 198, арк. 5]. Для особистості з визначеною ідентичністю це найбільш прийнятне рішення у випадку втрати свого наставника. Вона продовжила і далі працювати в царині археології, наслідуючи ідеї й настанови В. Антоновича, побудувала успішну кар'єру професійного археолога, реалізувала себе як жінка і як науковець.

Досягнута ідентичність (Identity Achievement) характеризується самостійно здійсненим активним пошуком вирішення проблеми і прийняттям відповідного рішення [Marcia, 1966, с. 552, 557]. До цього типу ідентичності ми відносимо В. Козловську і М. Вязьмітіну – наймолодших представниць другої генерації жінок-археологів.

Валерія Євгенівна Козловська походить із сім'ї службовців, її батько працював на залізниці. Сім'я була велика, п'ятеро дітей, включаючи саму В. Козловську, яка була другою дитиною в родині. Для жінки зі своєї соціальної верстви отримання освіти надавало можливість у майбутньому забезпечити себе та допомогти батькам. Тому, навчаючись на Київських вищих жіночих курсах, В. Козловська цілеспрямовано займалася археологією та брала участь у розкопках під час практики, де знайомилася з В. Хвойкою, який взяв її собі в асистенти. *“Валерія Євгенівна перша “самовизначилась”: вона цікавилася археологією і лише археологією. Це захоплення вона зберегла на все життя”* [Полонська-Василенко, 2011, с. 211]. Невдовзі В. Козловська самостійно здійснювала розкопки, на підставі яких публікувала наукові статті, залучала до формування музейних колекцій тощо. Цілеспрямовано йшла по обраному шляху і будувала успішну кар'єру археолога.

У подібній ситуації опинилася і М. Вязьмітіна, яка походила зі збіднілого дворянського роду [НА ІА НАНУ, особиста справа М. І. Вязьмітіної]. Цікавитися археологією почала ще у студентські роки, під час навчання на Київських вищих жіночих курсах. Вирішила і далі студіювати археологію, тому вступила до аспірантури та написала роботу під керівництвом Ф. Шміта, відомого мистецтвознавця та археолога, фахівця в галузі мистецтва християнського і мусульманського Сходу, який у той час був головою Археологічної комісії ВУАН [Документи...]. Здобувши ступінь кандидата, М. Вязьмітіна все життя працювала за обраною нею професією археолога.

Вищевикладене дає змогу прослідкувати еволюцію конструювання жінками професійної ідентичності – археолога. Адже у процесі самореалізації вони пройшли шлях від дифузної ідентичності (яка характеризується як невизначення особи, чим би вона хотіла займатися) через визначену ідентичність (у якій жінка слідує заздалегідь прописаному авторитетною особистістю сценарію) до досягнутої ідентичності (в якій вона самостійно робить свій життєвий вибір, тобто власноруч конструює свою ідентичність). Це надає нам можливість розкрити шлях входження жінки до наукового археологічного співтовариства та констатувати факт, що обрання професії археолога ототожнюється не лише з чоловічою статтю.

ЛІТЕРАТУРА

Андросова-Байда Д. (2008). Феномен жінки-історика 1920-х рр.: механізм творення нової ідентичності // *Историографические исследования в Украине*. – М.: Институт истории Украины НАН Украины. – № 19. – С. 23–41.

Антонова Н.В. 1996 Проблема личностной идентичности в интерпретации современного психоанализа, интеракционизма и когнитивной психологии // *Вопросы психологии*. – № 1. – С. 131–143.

Верба І.В. (2008). Життя та творчість Наталії Полонської-Василенко (1884–1973). – Ніжин. – 324 с. ІР НБУВ (Інститут рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського). – Ф. І: Літературний фонд. – Спр. 7780: Дневник раскопок произведенных Ю. Ф. Абаза возле селения Сигнаевка август 1894 г. – 5 арк.

Документи біографічного походження та ін. // НА ІА НАНУ. – Ф. 34 (особовий фонд Марії Вязьмітіної). – У процесі науково-технічного опрацювання. – 143 арк.

Колесник І. 2013 Українська історіографія: концептуальна історія. – К.: Інститут історії України НАН України. – 566 с.

Лист А.А. Скриленко до Д.І. Яворницького від 20.01.1904 р. // Епістолярна спадщина академіка Д.І. Яворницького. – Вип. 1: Листи вчених до Д.І. Яворницького / упоряд.: С.В. Абросимова, А.І. Перкова, О.В. Прицак, Н.Г. Чередник. – Дніпропетровськ: Гамалія, 1997. – С. 485–486.

НА ІА НАНУ. – Особова справа М.І. Вязьмітіної. – 15 арк.

НА ІА НАНУ. – Особова справа І. В. Фабріціус. – 26 арк.

Полонська-Василенко Н. 2011 Спогади. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”. – 591 с.

Супруненко О.Б. 2000 Археологія в діяльності першого приватного музею України (Лубенський музей К.М. Скаржинської). – К.; Полтава: Археологія. – 392 с.

Татарко С. 2009 Измерение идентичности в рамках статусной модели Дж. Марсии // *Психологическая диагностика*. – № 1. – С. 1–39.

Уварова П.С. 2005 Былое. Давно прошедшие счастливые дни. – М. – 294 с.

ЦДІАК України. – Ф. 832 (особовий архів Володимира Антоновича). – Оп. 1. – Спр. 198:

Автобіографія, анкети і справки Е.Н. Мельник-Антонович. 1931 г. – 5 арк.

Эриксон Э. Детство и общество [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.klex.ru/6ea>

Эриксон Э. 2006 Идентичность: юность и кризис: пер. с англ. / общ. ред. и предисл. А.В. Толстых. – М.: Флинта: МПСИ: Прогресс. – 352 с.

Ego Identity: A Handbook for Psychosocial Research / Eds. J.E. Marcia, A.S. Waterman, D.R. Matteson, S.L. Archer, J.L. Orlofsky. – N. Y.: Springer-Verlag, 1993.

Gilani P.N. 1999 A Detailed Review of the Theories and Research on Female Identity // *Pakistan Journal of Psychological Research* – Vol. 14, Nos. 1–2. – P. 41–57.

Gilchrist R. 1999 Gender and Archaeology: contesting the past. – London. – 209 p.

Josselson R. 1987 Finding Herself. Pathways to Identity Development in Women. – San Francisco; London. – 324 p.

Kellogg A. Josselson's Pathways to Identity In Women [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.uiowa.edu/~epls/faculty/pascarel/papers/kellogg.pdf. – P. 1–12.

Kroger J. Identity Development during Adolescence // *Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://academic.udayton.edu/jackbauer/Readings%20595/Kroger.pdf>

Marcia J.E. 1966 Development and validation of ego-identity status // *Journal of Personality and Social Psychology*. – Vol. 3. – P. 551–558.

REFERENCES

Androsova-Baida, D. (2008). Fenomen zhinky-istoryka 1920-kh rr.: mekhanizm tvorennia novoi identychnosti. *Istoriograficheskie issledovaniya v Ukraine*, 19. Moskva: Institut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 23–41 (in Ukrainian).

Antonova, N.V. (1996). Problema lichnostnoj identichnosti v interpretacii sovremennogo psihoanaliza, interakcionizma i kognitivnoj psihologii. *Voprosy psihologii*, 1, 131–143 (in Russian).

Verba, I.V. (2008). Zhyttia ta tvorchist Natalii Polonskoi-Vasylenko (1884–1973). Nizhyn, 324 pp. (in Ukrainian).

Instytut rukopysu Natsionalna biblioteka Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho. F. I: Literaturnyi fond. Spr. 7780: Dnevnik raskopok proizvedennyh Ju. F. Abaza vozle selenija Signaevka avgust 1894 g. 5 ark. (in Russian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Dokumenty biohrafichnoho pokhodzhennia ta in. F. 34 (osobovyi fond Marii Viazmitinoi). U protsesi naukovo-tekhnichnoho opratsiuvannia. 143 ark. (in Ukrainian).

Kolesnyk, I. (2013). *Ukrainska istoriohrafii: kontseptualna istoriia*. Kyiv, 566 pp. (in Ukrainian).

Abrosymova, S.V., Perkova, A.I., Pritsak, O.V., & Cherednyk, N.H. (Compl.) (1997). Lyst A.A. Skrylenko do D.I. Yavornytskoho vid 20.01.1904 r. *Epistoliarna spadshchyna akademika D.I. Yavornytskoho, 1: Lysty vchenykh do D.I. Yavornytskoho*. Dnipropetrovsk: Hamaliia, 485–486 (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Osobova sprava M.I. Viazmitinoi. 15 ark. (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. Osobova sprava I. V. Fabritsius. 26 ark. (in Ukrainian).

Polonska-Vasylenko, N. (2011). *Spohady*. Kyiv: Vyd. dim “Kyievo-Mohylianska akademii”, 591 pp. (in Ukrainian).

Suprunenko, O.B. (2000). *Arkheolohiia v diialnosti pershoho pryvatnoho muzeiu Ukrainy (Lubenskyi muzei K.M. Skarzhynskoi)*. Kyiv–Poltava: Arkheolohiia, 392 pp. (in Ukrainian).

Tatarko, S. (2009). Izmerenie identichnosti v ramkah statusnoj modeli Dzh. Marsii. *Psihologicheskaja diagnostika, 1*, 1–39 (in Russian).

Uvarova, P.S. (2005). *Byloe. Davno proshedshie schastlivye dni*. Moskva, 294 pp. (in Russian).

Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy. F. 832 (osobovyi arkhiv Volodymyra Antonovycha). Op. 1. Spr. 198: Avtobyohrafiia, ankety y spravky E.N. Melnyk-Antonovych. 1931 h. 5 ark. (in Ukrainian).

Jerikson, Je. *Detstvo i obshchestvo*, available at: <http://www.klex.ru/6ea> (in Russian).

Jerikson, Je. (2006). *Identichnost': junost' i krizis*. A.V. Tolstyh (Ed.). Moskva: Flinta: MPSI: Progress, 352 pp. (in Russian).

Marcia, J.E., Waterman, A.S., Matteson, D.R., Archer, S.L., & Orlofsky, J.L. (Eds.) (1993). *Ego Identity: A Handbook for Psychosocial Research*. New York: Springer-Verlag (in English).

Gilani, P.N. (1999). A Detailed Review of the Theories and Research on Female Identity. *Pakistan Journal of Psychological Research, 14*(1–2), 41–57 (in English).

Gilchrist R. (1999). *Gender and Archaeology: contesting the past*. London, 209 pp. (in English).

Josselson R. (1987). *Finding Herself. Pathways to Identity Development in Women*. San Francisco–London, 324 pp. (in English).

Kellogg, A. *Josselson's Pathways to Identity In Women*, available at: www.uiowa.edu/~epls/faculty/pascarel/papers/kellogg.pdf (in English).

Kroger, J. Identity Development during Adolescence. *Identity in Adolescence: The Balance Between Self and Other*, available at: <http://academic.udayton.edu/jackbauer/Readings%20595/Kroger.pdf> (in English).

Marcia, J.E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, 3*, 551–558 (in English).

Стаття: надійшла до редакції 11.10.2016
прийнята до друку 20.10.2016

**THE CONSTRUCTING OF A NEW PROFESSIONAL IDENTITY BY WOMEN-ARCHAEOLOGISTS
(BASED ON ARCHIVAL SOURCES)**

Iryna YAKIMOVA

*Dnipropetrovsk national historical museum named after D. Javornitsky,
np. D. I. Javornitsky, 18, 49027, Dnipro, Ukraine, e-mail: irishka_xxx20@mail.ru*

In this paper I analyze the characteristics of the integration of women in archaeological scientific community in the second half of XIXth and the 30s of XXth centuries, and also I consider the constructing professional identity of female-archaeologists on the example of life and career Y. Abaza, G. Turchaninova, P. Uvarova, K. Skarzhynskoyi, A. Myklashevsky, K. Melnyk-Antonovich, A. Skrylenko, I. Fabricius, N. Polonskaya-Vasilenko, V. Kozlovsky, M. Vyazmitinoyi.

Theoretical and methodological basis of the study is the canadian psychologist J. Marcia's concept of ego-identity statuses, is based on E. Erikson's theory of identity. It is based on two criteria (profession and ideology). J. Marcia has identified and described four identity statuses: Identity Diffusion, Foreclosure Identity, "Moratorium", Identity Achievement.

Applying the concept of J. Marcia's ego-identity combined with results from R. Josselson provided an opportunity to highlight issues of motivation, professional identity of female-archaeologists and construction of their own identity, and to outline ways of entering the archaeological scientific community.

Key words: archeology, a professional identity, life scenario, a new woman, gender, female archaeologist, identity crisis.